

C/2024/3014

26.4.2024

SPOROČILO KOMISIJE

Smernice Komisije za ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov o zmanjševanju sistemskih tveganj za volilne procese v skladu s členom 35(3) Uredbe (EU) 2022/2065

(Besedilo velja za EGP)

(C/2024/3014)

1. UVOD

1.1. Namen in pravna podlaga

1. Spletne platforme in iskalniki so postali pomemben prostor za javno razpravo ter oblikovanje javnega mnenja in odločitev volivcev. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov morajo v skladu z Uredbo (EU) 2022/2065 (v nadaljnjem besedilu: akt o digitalnih storitvah) ⁽¹⁾ izvesti posebne ocene tveganja ter uvesti razumne, sorazmerne in učinkovite ukrepe za zmanjševanje tveganj, tudi za „vse dejanske ali predvidljive negativne učinke na družbeni diskurz in volilne procese“ ⁽²⁾.
2. Komisija lahko v skladu s členom 35(3) Uredbe (EU) 2022/2065 izda smernice o ukrepih za zmanjševanje tveganj, ki jih morajo ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov sprejeti v zvezi s specifičnimi tveganji. V takih smernicah se lahko zlasti predstavijo najboljše prakse in priporočijo možni ukrepi ob ustreznem upoštevanju morebitnih posledic ukrepov za temeljne pravice vseh udeleženih strani, določene v Listini Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljnjem besedilu: Listina).
3. Številni pojavi, ki vključujejo spletne platforme in iskalnike, povečujejo tveganje za integriteto volitev. Ti med drugim vključujejo širjenje nezakonitega sovražnega govora na spletu, grožnje, povezane s tujim manipuliranjem z informacijami in vmešavanjem, širši pojav dezinformacij, širjenje (nasilnih) ekstremističnih vsebin in podobnega z namenom radikalizacije ljudi, ter širjenje vsebin, ustvarjenih z novimi tehnologijami, kot je generativna umetna inteligenca ⁽³⁾. Ker so v EU v prihodnjih mesecih načrtovane številne volitve, vključno s prihodnjimi volitvami v Evropski parlament leta 2024, ta dokument vsebuje smernice za podporo ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, da se po potrebi zagotovi njihovo izpolnjevanje obveznosti v zvezi z zmanjševanjem specifičnih tveganj, povezanih z volilnimi procesi. Te smernice ostajajo splošno relevantne tudi po volitvah.
4. Ukrepe, ki jih zelo velike spletne platforme in zelo veliki spletni iskalniki sprejmejo v skladu z Uredbo (EU) 2022/2065, vključno z vsemi ukrepi za zmanjševanje negativnih učinkov na volilne procese iz teh smernic, bi bilo treba sprejeti ob posebnem upoštevanju varstva temeljnih pravic iz Listine, vključno s pravico do človekovega dostojanstva, spoštovanjem zasebnega in družinskega življenja, varstvom osebnih podatkov ter svobodo izražanja in obveščanja, tudi svobodo in pluralnost medijev, svobodo združevanja in svobodo gospodarske pobude. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali ustrezno upoštevati morebitni učinek ukrepov na temeljne pravice vseh udeleženih strani, vključno z ranljivimi skupinami, ob upoštevanju dostopnosti in vključevalnosti ukrepov.

⁽¹⁾ V skladu s členom 33 akta o digitalnih storitvah so to ponudniki, za katere Komisija določi, da na mesec povprečno dosegajo število vsaj 45 milijonov aktivnih prejemnikov storitve v Evropski uniji (EU).

⁽²⁾ Člen 34(1)(c) akta o digitalnih storitvah.

⁽³⁾ Umetna inteligenca, ki lahko z uporabo generativnih modelov ustvarja besedilo, slike ali druge medije.

5. V teh smernicah so že upoštevane prihodnje obveznosti, ki jih ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov nalagata Uredba (EU) 2024/900 o preglednosti in ciljanju v političnem oglaševanju (v nadaljnjem besedilu: uredba o političnem oglaševanju) ⁽⁴⁾ ter prihodnja uredba o določitvi harmoniziranih pravil o umetni inteligenci (v nadaljnjem besedilu: akt o umetni inteligenci) ⁽⁵⁾, ki sta v postopku sprejemanja s strani zakonodajalca EU, pa tudi prostovoljne zaveze, ki so jih ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov sprejeli v okviru pakta o umetni inteligenci, da bi pred začetkom uporabe akta o umetni inteligenci izpolnjevali obveznosti, ki jih ta nalaga ⁽⁶⁾. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov morajo taka pravno zavezujoča pravila upoštevati ob začetku njihove uporabe v obsegu, ki se uporablja zanje.
6. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov izpolnjujejo svoje obveznosti iz Uredbe (EU) 2022/2065. Te smernice bi bilo treba obravnavati v okviru podpore ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov pri zagotavljanju skladnosti z obveznostjo iz člena 35 navedene uredbe glede tveganj v zvezi z volilnimi procesi. Poleg obveznosti uvedbe razumnih, sorazmernih in učinkovitih ukrepov za zmanjševanje tveganj, povezanih z volilnimi procesi, v skladu s členom 35 Uredbe (EU) 2022/2065, morajo ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov izpolnjevati vse druge pravne obveznosti iz Uredbe (EU) 2022/2065, ki so lahko pomembne za volitve. Te med drugim vključujejo člena 14 in 17 o pogojih poslovanja in obrazložitvi, člena 27 in 38 o priporočilnih sistemih, člena 36 in 48 o mehanizmu za odzivanje na krize in kriznih protokolih, člene 15, 24, 37 in 42 o preglednosti in neodvisni reviziji, člena 26 in 39 o preglednosti spletnega oglaševanja ter člen 40 o dostopu do podatkov in nadzoru nad njimi.
7. Sistemska tveganja za volilne procese se lahko pojavijo tudi z ojačevanjemter potencialno hitrim in obsežnim razširjanjem vsebin, ki so nezakonite po evropski zakonodaji ali zakonodaji držav članic, na primer grožnje, nasilne ekstremistične in teroristične vsebine, nezakonit sovražni govor ali spletno nadlegovanje političnih kandidatov ali nosilcev funkcij, novinarjev, volilnih delavcev ali drugih, ki sodelujejo v volilnem procesu. Zlasti je treba opozoriti na člene 9, 10, 16 in 22 Uredbe (EU) 2022/2065 o nezakonitih vsebinah, ki zajemajo odločbe o ukrepanju zoper nezakonito vsebino in zagotavljanju informacij, mehanizme prijave in ukrepanja ter določbe o zaupanja vrednih prijaviteljih.

1.2. Prispevek za smernice in povezane politične pobude

8. Te smernice temeljijo na vrsti dialogov o pripravljenosti v zvezi z integriteto volitev, ki jih je Komisija izvedla z več ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov po začetku uporabe Uredbe (EU) 2022/2065 za prvih 19 določenih storitev konec avgusta 2023 ⁽⁷⁾, v sodelovanju z ustreznimi nacionalnimi organi. Za pripravo končne različice teh smernic je Komisija organizirala raziskovalno posvetovanje ⁽⁸⁾, ki je bilo objavljeno 8. februarja 2024 in zaključeno 7. marca 2024, ter ciljno usmerjena posvetovanja v obliki okroglih miz, med drugim z organizacijami civilne družbe ter ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, o osnutku smernic. Poleg tega je Komisija pri dokončnem oblikovanju smernic sodelovala s koordinatorji digitalnih storitev na sestankih Evropskega odbora za digitalne storitve.

⁽⁴⁾ EU uvedla nova pravila o preglednosti in ciljanem političnem oglaševanju – Consilium (europa.eu)

⁽⁵⁾ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-welcomes-political-agreement-artificial-intelligence-act>

⁽⁶⁾ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/ai-pact>

⁽⁷⁾ Komisija je organizirala *ad hoc* srečanja s ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, tako na dvostranski ravni kot v prisotnosti nacionalnih organov, kjer so potekale volitve, da bi zbrala informacije o obstoječih praksah in vzpostavljenih *ad hoc* politikah za obravnavanje tveganj, povezanih z volitvami.

⁽⁸⁾ Med posvetovanjem je bilo prejetih 77 odgovorov, povzetek katerih je predstavljen v: Javno posvetovanje o osnutku smernic za ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov o zmanjševanju sistemskih tveganj za volilne procese: Povzetek in analiza odgovorov.

9. Smernice v obsegu, ki je relevanten za skladnost zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov z Uredbo (EU) 2022/2065, odražajo tudi več zavez in ukrepov za zmanjšanje širjenja dezinformacij na spletu iz kodeksa ravnanja glede dezinformacij ⁽⁹⁾, ki je prvi svetovni panožni okvir na digitalnem področju in vir najboljših praks panoge za boj proti dezinformacijam. Smernice upoštevajo tudi delo, ki so ga opravile institucije EU in države članice na področju tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, zlasti celoviti okvir, ki ga zagotavlja zbirka orodij EU za preprečevanje tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja ter nedavno poročilo Evropske službe za zunanje delovanje o grožnjah tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja ⁽¹⁰⁾, ki je osredotočeno na odzive na tako manipuliranje in vmešavanje v okviru volitev.
10. Te smernice dopolnjujejo politike Komisije na področju demokracije ter svobodnih, poštenih in odpornih volitev, vključno z akcijskim načrtom za evropsko demokracijo iz leta 2020 ⁽¹¹⁾, svežnjem o volitvah in integriteti, ki ga je Komisija predstavila leta 2021 ⁽¹²⁾, in nedavnim svežnjem za obrambo demokracije iz leta 2023 ⁽¹³⁾, ter delo evropske mreže za volilno sodelovanje ⁽¹⁴⁾ z namenom spodbujanja sodelovanja med nacionalnimi volilnimi mrežami pristojnih organov. Sveženj za obrambo demokracije med drugim vključuje obsežna priporočila državam članicam, nacionalnim in evropskim političnim strankam, političnim fundacijam in organizatorjem kampanj o vključujočih in odpornih volilnih procesih v EU ter krejitvi evropskega značaja in učinkovite izvedbe volitev v Evropski parlament ⁽¹⁵⁾. Kot je navedeno v teh priporočilih, bo Komisija poročala o izvedbi volitev v Evropski parlament. Sporočilo Komisije o obrambi demokracije vsebuje tudi oceno tveganj za volilne procese in družbeni diskurz, med drugim z vidika izvajanja akcijskega načrta za evropsko demokracijo, in bi ga bilo treba upoštevati ⁽¹⁶⁾.

1.3. Pregled

11. Struktura teh smernic je, kot sledi:

- a) v oddelku 1 so navedeni namen in pravna podlaga, prispevek in druge povezane politične pobude ter struktura teh smernic;
- b) v oddelku 2 je navedeno področje uporabe teh smernic;
- c) v oddelku 3 so navedene glavne vsebinske smernice o ukrepih za zmanjševanje tveganj za obravnavanje sistemskih tveganj, povezanih z volilnimi procesi. V posebnih pododdelkih so obravnavani krepitveni notranjih postopkov; ukrepi za zmanjševanje tveganj za volilne procese; ukrepi za zmanjševanje tveganj, povezanih z generativno umetno inteligenco; sodelovanje z organi EU in nacionalnimi organi, neodvisnimi strokovnjaki in organizacijami civilne družbe; postopek uvedbe ukrepov za zmanjševanje tveganj med volilnim dogodkom in po njem ter posebne smernice za volitve v Evropski parlament;
- d) v oddelku 4 so predstavljeni naslednji koraki in sklepne ugotovitve.

2. PODROČJE UPORABE TEH SMERNIC

12. Smernice so naslovljene na ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, katerih storitve pomenijo tveganje dejanskih ali predvidljivih negativnih učinkov na volilne procese, ki izhajajo iz zasnovane, delovanja in uporabe teh storitev v smislu člena 34 Uredbe (EU) 2022/2065. V skladu s členom 35(1) navedene uredbe ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov uvedejo razumne, sorazmerne in učinkovite ukrepe za zmanjševanje tveganj, prilagojene specifičnim prepoznanim sistemskim tveganjem.

⁽⁹⁾ <https://disinfocode.eu/introduction-to-the-code/>

⁽¹⁰⁾ https://www.eeas.europa.eu/eeas/2nd-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats_en

⁽¹¹⁾ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/protecting-democracy_en

⁽¹²⁾ https://commission.europa.eu/publications/reinforcing-democracy-and-integrity-elections-all-documents_en

⁽¹³⁾ https://commission.europa.eu/publications/defence-democracy_en

⁽¹⁴⁾ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/eu-citizenship-and-democracy/democracy-and-electoral-rights/european-cooperation-network-elections_en

⁽¹⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32023H2829>

⁽¹⁶⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0630>.

13. Člen 35(1) Uredbe (EU) 2022/2065 določa neizčrpen seznam ukrepov za zmanjševanje tveganj, ki jih lahko ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov sprejmejo za obravnavanje sistemskih tveganj, ki jih ugotovijo v postopku ocenjevanja tveganja in ki so posledica njihove storitve in z njo povezanih sistemov, vključno z algoritemskimi sistemi, ali ki izhajajo iz uporabe njihovih storitev. Te smernice podrobneje pojasnjujejo navedeni seznam ter predstavljajo najboljše prakse in priporočajo ukrepe za zmanjševanje tveganj, zlasti tistih, povezanih z volilnimi procesi.
14. Ukrepi, predstavljeni v teh smernicah, niso izčrpen seznam priporočil ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov v vseh primerih. Ustrezni ukrepi za zmanjševanje tveganj so odvisni od specifične storitve in specifičnih sistemskih tveganj, prepoznanih v skladu s členom 34 Uredbe (EU) 2022/2065.
15. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali te smernice uporabljati za volilne procese v državah članicah, vključno z nacionalnimi volitvami in volitvami v Evropski parlament. To bi moralo vključevati ukrepe v predvolilnem, volilnem in povolilnem obdobju ⁽¹⁷⁾. Ukrepe za zmanjševanje tveganj bi bilo treba uporabiti tudi za regionalne in lokalne volitve ali referendum, če bi ocene tveganja pokazale dejanske ali predvidljive negativne učinke na te volilne procese.
16. Področje uporabe teh smernic je uporaba člena 35(1) Uredbe (EU) 2022/2065. Evropski odbor za digitalne storitve v skladu s členom 35(2) v sodelovanju s Komisijo enkrat letno objavi celovita poročila, ki vključujejo prepoznavanje in oceno najpomembnejših in ponavljajočih se sistemskih tveganj, ki jih sporočijo ponudniki zelo velikih spletnih platform ali zelo velikih spletnih iskalnikov ali se prepoznajo na podlagi drugih virov informacij.
17. V skladu z uvodno izjavo 103 Uredbe (EU) 2022/2065 so lahko te smernice tudi vir navdiha za ponudnike spletnih platform ali iskalnikov, ki niso bili določeni kot zelo velike spletne platforme ali zelo veliki spletni iskalniki in katerih storitve povzročajo podobna tveganja. Uporabljajo se lahko tudi kot referenca za stalne raziskave in analizo učinkovitosti ukrepov za zmanjševanje tveganj v odziv na tveganja, povezana z volilnimi procesi. Kadar se ukrepi za zmanjševanje tveganj in najboljše prakse, priporočeni v teh smernicah, uporabljajo za volilne procese na splošno, lahko ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov razmislijo o ohranitvi teh ukrepov in praks, kadar je to primerno za zaščito javne razprave zunaj volilnih procesov, pri čemer upoštevajo morebitni vpliv tega na temeljne pravice.

3. UKREPI ZA ZMANJŠEVANJE TVEGANJ, SPECIFIČNI ZA VOLITVE

3.1. Okrepitev notranjih postopkov

18. Za prilagoditev ukrepov za zmanjševanje tveganj prepoznanim tveganjem za volilne procese bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov razmisliti o **okrepitevi notranjih postopkov** v skladu s členom 35(1), točka f, Uredbe (EU) 2022/2065. Ukrepi za zmanjševanje tveganj bi morali med drugim temeljiti na informacijah o elementih, kot so prisotnost in dejavnost političnih akterjev na storitvi, relevantne razprave na platformi in njena uporaba v okviru volitev, število uporabnikov v državi članici, ko so v tej državi članici razpisane določene volitve, ter navedbe prejšnjih primerov v zvezi s taktikami, tehnikami in postopki za manipulacijo z informacijami.

⁽¹⁷⁾ Volilni cikel Sveta Evrope – volitve (coe.int)

19. Z notranjimi postopki bi bilo treba opredeliti in dati na voljo ustrezne informacije, analize in podatke, da bi se omogočilo oblikovanje in umerjanje ukrepov za zmanjševanje vseh dejanskih ali predvidljivih tveganj, ki bi lahko izhajala iz informacij o volitvah, ki se iščejo, izmenjujejo ali se do njih dostopa prek storitve, ki jo zagotavljajo zelo velike spletne platforme in zelo veliki spletni iskalniki. To bi lahko med drugim vključevalo informacije o političnih strankah ali kandidatih, programe strank, manifeste ali drugo politično gradivo ali s tem povezane informacije za organizacijo dogodkov, kot so demonstracije ali shodi, kampanje, zbiranje sredstev ali druge s tem povezane politične dejavnosti. Notranji postopki za zbiranje in izmenjavo analiz in podatkov za oblikovanje in umerjanje ukrepov za zmanjševanje tveganj, ki jih vzpostavijo ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, zagotavljajo skladnost z ustrezno zakonodajo o varstvu podatkov ⁽¹⁸⁾.
20. Notranje postopke bi bilo treba okrepiti in tako zagotoviti, da sta oblikovanje in umerjanje ukrepov za zmanjševanje tveganj primerna za specifične regionalne, lokalne in jezikovne razmere, v katerih se bodo ukrepi uporabljali. Zato se ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov spodbujajo, naj med drugim zagotovijo informacije in analize, zbrane o **tveganjih, specifičnih za lokalne razmere**, in da so **informacije o posameznih državah članicah** na nacionalni, regionalni in/ali lokalni ravni nemoteno na voljo subjektom, odgovornim za oblikovanje in umerjanje ukrepov za zmanjševanje tveganj.
21. Priporoča se tudi, da imajo ponudniki ustrezne vire za moderiranje vsebine z lokalnimi jezikovnimi zmogljivostmi ter poznavanjem nacionalnih in/ali regionalnih okoliščin in posebnosti. Komisija priporoča tudi, naj ponudniki zagotovijo, da bodo imeli ustrezne notranje postopke za upoštevanje **neodvisnih analiz** stanja na področju svobode in pluralnosti medijev, kot je orodje za spremljanje pluralnosti medijev ⁽¹⁹⁾, poznali pobude in kazalnike za medijsko pismenost ter bili seznanjeni z obstojem prostora, ki organizacijam civilne družbe omogoča sodelovanje pri oblikovanju politik in družbenem diskurzu. Upoštevati bi bilo treba tudi zmogljivost vseh ustreznih ukrepov za zmanjševanje tveganj za učinkovito delovanje v lokalnem jezikovnem in volilnem okviru.
22. Za okrepitev notranjih postopkov in virov v določenem volilnem okviru bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov pred vsakim posameznim volilnim obdobjem razmisliti o ustanovitvi **posebne, jasno prepoznavne notranje ekipe** (glej tudi oddelek 3.5, „V volilnem obdobju“). Dodelitev sredstev za to ekipo bi morala biti sorazmerna s tveganji, prepoznanimi za zadevne volitve, vključno z zaposlitvijo oseb s posebnim strokovnim znanjem za državo članico, kot je lokalno, kontekstualno in jezikovno znanje. Ekipa bi morala imeti vse ustrezno strokovno znanje, tudi na področjih, kot so moderiranje vsebine, preverjanje dejstev, preprečevanje groženj, hibridne grožnje, kibernetika varnost, dezinformacije ter tuje manipuliranje z informacijami in vmešavanje, temeljne pravice in udeležba javnosti, ter sodelovati z ustreznimi zunanjimi strokovnjaki, na primer z vozlišči evropske opazovalnice digitalnih medijev in neodvisnimi organizacijami za preverjanje dejstev ⁽²⁰⁾.
23. Komisija priporoča, naj ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov v svojih pogojih poslovanja opredelijo obdobje, v katerem bodo vzpostavljeni ukrepi in viri, specifični za zmanjševanje tveganj za volilni proces. Nekateri ukrepi za zmanjševanje tveganj, kot so dodatni notranji postopki ali posebne ekipe, bodo morda potrebni le v času okrog določenega volilnega obdobja, odvisno od tveganja določenega ponudnika in posebnosti zadevnih volitev.
24. Poleg tega imajo nekatere države članice v skladu z nacionalno zakonodajo določeno obdobje za volilne kampanje, druge pa ne. To bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov upoštevati. Komisija v skladu s spoznanji o pričakovanem napredku groženj med volitvami iz drugega poročila ESZD o tujem manipuliranju z informacijami in vmešavanju ⁽²¹⁾ priporoča, da se glede na oceno tveganja za posamezne volitve in ob upoštevanju veljavnih volilnih postopkov sprejmejo ukrepi za zmanjševanje tveganj, ki delujejo vsaj en mesec do šest mesecev pred volilnim obdobjem in se izvajajo še vsaj en mesec po volitvah.

⁽¹⁸⁾ To vključuje Uredbo (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov).

⁽¹⁹⁾ <https://cmpf.eui.eu/media-pluralism-monitor/>

⁽²⁰⁾ Glej oddelek 3.4 o sodelovanju z nacionalnimi organi, neodvisnimi strokovnjaki in organizacijami civilne družbe.

⁽²¹⁾ ESZD – drugo poročilo o grožnjah tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja – januar 2024_0.pdf (europa.eu).

25. Odvisno od posebnih okoliščin se ukrepi za zmanjševanje tveganj običajno okrepijo v obdobju pred datumom volitev, pri čemer se upoštevajo nacionalna pravila o volitvah, povečano tveganje za grožnje in potreba po zagotavljanju točnih informacij o postopkih glasovanja.

3.2. Ukrepi za zmanjševanje tveganj v volilnih procesih

26. Ukrepi za zmanjševanje sistemskih tveganj za volilne procese bi morali temeljiti zlasti na panožnih standardih, določenih s kodeksom ravnanja glede dezinformacij in drugimi ustreznimi panožnimi kodeksi EU, kot je kodeks ravnanja za odpravo nezakonitega sovražnega govora na spletu, ter na obstoječih najboljših praksah, kot so tiste, ki jih deli internetni forum EU, tiste, ki so dokumentirane v vsebinsko agnostičnem okviru za integriteto volitev za spletne platforme ⁽²²⁾ in programu za integriteto volitev Inštituta za integriteto ⁽²³⁾, pa tudi priporočilih civilne družbe, kot so priporočila Unije za državljanske svoboščine za Evropo in evropskega partnerstva za demokracijo ⁽²⁴⁾.

3.2.1. Specifični ukrepi za zmanjševanje tveganj

27. Ukrepi za zmanjševanje tveganj, namenjeni obravnavanju sistemskih tveganj za volilne procese, bi morali zlasti vključevati ukrepe na naslednjih področjih:
- a) **Dostop do uradnih informacij o volilnem procesu.** Za izboljšanje volilne udeležbe in preprečevanje širjenja napačnih informacij, dezinformacij ter tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja v zvezi s samim volilnim procesom je najboljša praksa za ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov olajšati dostop do uradnih informacij o volilnem procesu, vključno z informacijami o tem, kako in kje voliti, na podlagi uradnih informacij volilnih organov zadevnih držav članic. Take informacije bi se lahko zagotovile na primer z informativnimi tablam, pasicami, pojavnimi okni, iskalnimi posegi, povezavami do spletišč volilnih organov, posebnimi zavijki z informacijami o volitvah ali namenskim delom platforme. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj pri oblikovanju in izvajanju takih ukrepov za zmanjševanje tveganj upoštevajo načela, kot sta vključenost in dostopnost.
 - b) **Pobude za medijsko pismenost.** Najboljša praksa za ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov je sodelovanje pri pobudah in kampanjah za medijsko pismenost, ki se osredotočajo na volitve, izvajanje teh pobud in kampanj, vlaganje vanje in prizadevanje zanje, da bi spodbudili kritično razmišljanje in izboljšali spretnosti uporabnikov za prepoznavanje dezinformacij in tehnik manipulacije, tudi v zvezi z generativno umetno inteligenco. To bi bilo mogoče doseči z naslednjim:
 - i. s sodelovanjem z **lokalnimi organizacijami za medijsko pismenost** ter ustreznimi združenji, skupinami in mrežami, ter s finančno podporo za pobude in kampanje na platformi, povezane z volitvami, in delitvijo in vključevanjem teh pobud in kampanj, med drugim tudi s pripravo skupnih pobud. Lokalne organizacije za medijsko pismenost so dragocen vir znanja o lokalnih razmerah in ciljnih skupinah. Komisija za iskanje ustreznih organizacij na ravni držav članic priporoča uporabo mreže evropske opazovalnice digitalnih medijev (EDMO) in njenih vozlišč ter strokovne skupine Komisije za medijsko pismenost.

⁽²²⁾ Zasnova za demokracijo—odgovorna tehnologija

⁽²³⁾ Volilni program – Inštitut za integriteto

⁽²⁴⁾ Akt o digitalnih storitvah: Nove ocene tveganja za zaščito družbenega diskurza in volilnih procesov. liberties.eu

- ii. Z razvojem in uporabo **ukrepov za inokulacijo**, ki z obveščanjem in pripravo uporabnikov preventivno krepijo odpornost proti morebitnim in pričakovanim dezinformacijskim diskurzom in tehnikam manipulacije. Taki ukrepi bi morali upoštevati posebne lokalne razmere, v katerih se izvajajo, in bi jih bilo treba dopolniti z drugimi ukrepi, ki uporabnikom zagotavljajo zanesljive informacije. Ukrepi za inokulacijo imajo lahko različne oblike, vključno z na primer igrificiranimi posegi, kot je udeležba v spletnih igrah na temo ustvarjanja dezinformacij, kar spodbuja kritičen razmislek o taktikah, ki se uporabljajo za vplivanje ⁽²⁵⁾, video posnetki ali drugo vrsto vsebine ⁽²⁶⁾, in kjer je izvedljivo, bi jih bilo treba izvajati v aplikaciji, da se olajša dostop.
 - iii. Priporoča se, da ponudniki zelo velikih spletnih platform ali zelo velikih spletnih iskalnikov pri oblikovanju kampanj za medijsko pismenost upoštevajo posebne diskurze ter taktike, tehnike in postopke, ki prispevajo k sistemskim tveganjem, ki se bodo verjetno pojavila pred volitvami, med njimi in po njih, v skladu s pristopom prilagajanja ukrepov za zmanjševanje tveganj **ustreznemu nacionalnemu okviru in ciljnim skupinam**.
- c) **Ukrepi za zagotavljanje več kontekstualnih informacij uporabnikom** o vsebini in računih, s katerimi sodelujejo. Primeri vključujejo:
- i. **oznake za preverjanje dejstev** o odkritih dezinformacijah in vsebini tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, ki so jih zagotovili neodvisni preverjevalci dejstev in skupine za preverjanje dejstev neodvisnih medijskih organizacij. Poročanje o preverjanju dejstev bi moralo potekati po vsej EU in zajemati vse njene jezike, med drugim s krepitvijo sodelovanja z lokalnimi preverjevalci dejstev v volilnem obdobju, z vključevanjem in predstavljanjem vsebine za preverjanje dejstev, povezane z volitvami, ter z uporabo mehanizmov za povečanje vpliva teh vsebin na občinstvo. Oznake za preverjanje dejstev bi morale biti dostopne in napisane v dobro razumljivem jeziku;
 - ii. **spodbude in dregljaje**, ki uporabnike pozivajo, naj preberejo vsebino ter ocenijo njeno točnost in vir, preden jo delijo;
 - iii. jasne, vidne in nezavajajoče **navedbe uradnih računov** ter računov, ki zagotavljajo verodostojne informacije o volilnem procesu, kot so računi volilnih organov, vključno s podlago, na kateri je tako preverjanje vzpostavljeno. Merila, na podlagi katerih se izda „uradna“ oznaka za račun, bi morala biti zlahka dostopna in na voljo v dobro razumljivem jeziku, s čimer bi se preprečilo, da bi take oznake dajale verodostojnost računom, ki se izdajajo za uradne račune, na primer račune volilnih organov;
 - iv. jasno, vidno in nezavajajoče **označevanje računov** pod nadzorom držav članic, tretjih držav in subjektov, ki jih nadzorujejo ali financirajo subjekti pod nadzorom tretjih držav;
 - v. **orodja in informacije za pomoč uporabnikom pri ocenjevanju zanesljivosti** virov informacij, kot so znaki zaupanja, osredotočeni na integriteto vira, ki temeljijo na preglednih metodologijah in so jih razvile neodvisne tretje osebe;
 - vi. **druga orodja za oceno izvora**, za urejanje zgodovine, verodostojnosti ali točnosti digitalnih vsebin. Uporabnikom pomagajo preveriti verodostojnost ali ugotoviti izvor ali vir vsebine, povezane z volitvami;
 - vii. vzpostavitev učinkovitih notranjih ukrepov za **preprečevanje zlorabe** katerega koli od zgoraj navedenih postopkov in orodij, zlasti zlorabe postopka preverjanja označenih računov in vsebine.

⁽²⁵⁾ Traberg, C. S., Roozenbeek, J., in van der Linden, S., *Psychological Inoculation against Misinformation: Current Evidence and Future Directions* (Psihološka inokulacija proti napačnim informacijam: Aktualni dokazi in prihodnja navodila.). *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 700(1), 136–151, 2022, <https://doi.org/10.1177/00027162221087936>.

⁽²⁶⁾ Jon Roozenbeek in drugi., *Psychological inoculation improves resilience against misinformation on social media* (Psihološka inokulacija izboljšuje odpornost proti napačnim informacijam v družbenih medijih.). *Science Advances*, 8, eabo6254(2022). DOI:10.1126/sciadv.abo6254.

- d) **Priporočilni sistemi** imajo lahko pomembno vlogo pri oblikovanju informacijskega okolja in javnega mnenja, kot je priznано v uvodnih izjavah 70, 84, 88 in 94 ter členu 34(2) Uredbe (EU) 2022/2065. Za zmanjšanje tveganja, ki ga lahko taki sistemi predstavljajo v zvezi z volilnimi procesi, bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov razmisliti o naslednjem:
- i. zagotavljanju, da so priporočilni sistemi zasnovani in prilagojeni tako, da imajo uporabniki smiselne izbire in nadzor nad svojimi viri, ob ustreznem upoštevanju raznolikosti in pluralnosti medijev;
 - ii. vzpostavitvi ukrepov za zmanjšanje vidnosti dezinformacij v kontekstu volitev na podlagi jasnih in preglednih metod, npr. v zvezi z varljivo vsebino, ki je bila preverjena kot lažna ali ki izhaja iz računov, za katere je bilo večkrat ugotovljeno, da širijo dezinformacije;
 - iii. vzpostavitvi ukrepov za omejitve ojačevanja varljive, napačne ali zavajajoče vsebine, ki jo umetna inteligenca ustvari v kontekstu volitev prek njihovih priporočilnih sistemov;
 - iv. rednem ocenjevanju uspešnosti in učinka priporočilnih sistemov ter o obravnavanju vseh nastajajočih tveganj ali vprašanj, povezanih z volilnimi procesi, med drugim s posodabljanjem in izboljševanjem politik, praks in algoritmov;
 - v. vzpostavitvi ukrepov za zagotavljanje preglednosti zasnove in delovanja priporočilnih sistemov, zlasti v zvezi s podatki in informacijami, ki se uporabljajo pri zasnovi sistemov, ki spodbujajo pluralnost medijev in raznolikost vsebin, da se olajšajo nadzor in raziskave tretjih oseb;
 - vi. sodelovanju z zunanjimi stranmi za izvedbo preizkušanja po načelu kontradiktornosti in etičnega hekinga v zvezi s temi sistemi, da se opredelijo potencialna tveganja, kot so tveganja, ki izhajajo iz pristranskosti, doveznosti za manipulacijo ali ojačevanja napačnih informacij, dezinformacij, tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja ali drugih škodljivih vsebin.
- e) **Politično oglaševanje.** Ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov se svetuje, da se pripravijo na začetek uporabe Uredbe (EU) 2024/900 o preglednosti in ciljanju v političnem oglaševanju (v nadaljnjem besedilu: uredba o političnem oglaševanju) ter posebno pozornost namenijo upoštevanju določbe o nediskriminaciji (člen 5(1)), ki se bo začela uporabljati dvajseti dan po njeni objavi 20. marca 2024 ⁽²⁷⁾. Vsi ponudniki spletnih platform so odgovorni za zagotavljanje skladnosti s to določbo. Navedena uredba opredeljuje politično oglaševanje kot pripravo, oddajo v razširjanje, promocijo, izdajanje, prikazovanje ali razširjanje sporočil s strani političnih akterjev, zanje ali v njihovem imenu, razen če so povsem zasebne ali povsem komercialne narave, ali ki lahko vplivajo ali so zasnovane, da vplivajo na volilno vedenje ali izid volitev, referendumov ali zakonodajnega ali regulativnega postopka na ravni EU, nacionalni, regionalni ali lokalni ravni. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov se spodbujajo, da pri uporabi teh smernic upoštevajo opredelitve iz navedene uredbe. Če ponudnik zelo velike spletne platforme ali zelo velikega spletnega iskalnika ponudi možnost oddajanja političnih oglasov v razširjanje na svoji storitvi, Komisija priporoča, da se pri izpolnjevanju obveznosti iz člena 26 Uredbe (EU) 2022/2065 in v skladu s prihodnjo uredbo o preglednosti in ciljanju v političnem oglaševanju taki oglasi **označijo na jasn, opazen in nedvoumen način** in v realnem času, da bi uporabniki lahko razumeli, da prikazana vsebina vsebuje politično oglaševanje. Poleg tega bi morale uporabljene oznake ostati na svoje mestu, če uporabniki oglase delijo na isti platformi. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča tudi, da svoje politike, ki dopolnjujejo pravne obveznosti iz členov 26 in 39 Uredbe (EU) 2022/2065, uskladijo z uredbo o političnem oglaševanju še pred začetkom njene uporabe, zlasti na naslednjih področjih:

⁽²⁷⁾ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=OJ:L_202400900&pk_campaign=todays_OJ&pk_source=EURLEX&pk_medium=X&pk_keyword=transparency_of_political_advertising&pk_content=regulation&pk_cid=EURLEX_todaysOJ. Člen 3 in člen 5(1) se začneta uporabljati ob začetku veljavnosti 9. aprila 2024. Preostali del Uredbe se začne uporabljati 9. oktobra 2025.

- i. Uporabnikom naj zagotovijo **informacije** o političnih oglasih, ki jih vidijo, kot so **identiteta sponzorja** in po potrebi subjekta, ki ima končni nadzor nad sponzorjem; obdobje, v katerem naj bi se politični oglas izdal, prikazoval in razširjal; **skupne zneske in skupno vrednost** drugih koristi, ki so jih prejeli ponudniki storitev političnega oglaševanja, ter smiselne informacije o glavnih parametrih, uporabljenih za določitev prejemnika, ki mu je oglas prikazan.
 - ii. Vzdržujejo naj javno dostopno **odložišče političnih oglasov**, po katerem je mogoče iskati in ki je posodobljeno čim bližje realnemu času. To vključuje vsaj skupno število doseženih prejemnikov storitve in po potrebi tudi skupna števila, razčlenjena po državah članicah za skupino ali skupine prejemnikov, ki jim je bil oglas posebej namenjen, kot je določeno v členu 39 Uredbe (EU) 2022/2065,, vključuje pa lahko tudi na primer skupne zneske in skupno vrednost drugih koristi, ki so jih prejeli ponudniki, število vtisov in geografska območja, na katerih je bil oglas predstavljen.
 - iii. Če na svojih storitvah ne dovolijo političnega oglaševanja, naj imajo vzpostavljene učinkovite **sisteme preverjanja** in sprejmejo potrebne ukrepe za zagotovitev, da se odločitev ustrezno izvršuje.
 - iv. Zagotovijo naj, da so vzpostavljeni ustrezni politike in sistemi za **preprečevanje zlorabe oglaševalskih sistemov** za razširjanje zavajajočih informacij, dezinformacij in tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja v zvezi z volilnimi procesi, vključno z varljivo vsebino, ustvarjeno z generativno umetno inteligenco.
- f) **Vplivneži** lahko pomembno vplivajo na volilne odločitve prejemnikov storitve, saj so vse bolj vključeni v omogočanje politične razprave na spletu. V zvezi s tem in za povečanje preglednosti bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov:
- i. zagotoviti funkcijo, s katero lahko vplivneži izjavijo, ali je vsebina, ki jo zagotavljajo, politično oglaševanje ali ga vsebuje, vključno z identiteto sponzorja in, kadar je ustrezno, subjekta, ki ima končni nadzor nad sponzorjem; obdobje, v katerem naj bi se politični oglas izdal, prikazoval in razširjal; skupne zneske in skupno vrednost drugih koristi, ki so jih prejeli ponudniki storitev političnega oglaševanja; obdobje prikazovanja in smiselne informacije o glavnih parametrih, uporabljenih za določitev prejemnika, ki mu je oglas predstavljen;
 - ii. zagotoviti, da lahko drugi prejemniki storitve jasno, opazno in nedvoumno ter v realnem času, tudi z vidnim označevanjem, ugotovijo, ali je zagotovljena vsebina politično oglaševanje ali ga vsebuje, kot je opisano v izjavi vplivneža.
- g) **Demonetizacija dezinformacijskih vsebin.** Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj imajo vzpostavljene ciljno usmerjene politike in sisteme za zagotovitev, da oddajanje oglaševanja v razširjanje ne omogoča finančnih spodbud za razširjanje dezinformacij ter tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja v zvezi z volilnimi procesi ter sovražne, (nasilne) ekstremistične ali radikalne vsebine, ki lahko vpliva na posameznike pri njihovi volilni izbiri.
- h) **Celovitost storitev.** Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali vzpostaviti ustrezne postopke za zagotovitev pravočasnega in učinkovitega odkrivanja in motenja manipulacije storitve, kadar so ob upoštevanju najboljših razpoložljivih dokazov to opredelili kot pomembno sistemsko tveganje. V svoje pogoje poslovanja lahko na primer vključijo posebna pravila proti ustvarjanju neavtentičnih računov ali botnetov (ki lahko vključujejo avtomatizirane, delno avtomatizirane ali neavtomatizirane račune) ali varljivi uporabi storitve.
- i. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj oblikujejo in izvršujejo svoja pravila, ki preprečujejo prevaro z izdajanjem za kandidate, uporabo varljivih manipuliranih medijev, uporabo lažnih aktivnosti, nepregledna plačljiva sporočila ali nepregledne promocije s strani vplivnežev ter usklajevanje ustvarjanja neavtentičnih vsebin ali vedenja.
 - ii. Komisija priporoča sodelovanje med ustreznimi skupinami različnih ponudnikov zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, da bi opredelili skupne grožnje ter se borili proti dezinformacijskim kampanjam, dejavnosti tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja ali sovražni, (nasilni) ekstremistični ali radikalni dejavnosti med platformami, ki lahko vplivajo na posameznike pri njihovi volilni izbiri in na migracijo zlonamernih akterjev (glej oddelek 3.4 o sodelovanju z nacionalnimi organi, neodvisnimi strokovnjaki in organizacijami civilne družbe).

28. Glede na razvijajočo se naravo razumevanja sistemskih tveganj za volilne procese bi morali biti ukrepi za zmanjševanje tveganj povezani z natančno in kritično analizo, preskušanjem in pregledom njihovega predvidenega in potencialno nepredvidenega učinka. Zato bi morali učinkoviti ukrepi za zmanjševanje tveganj temeljiti na najboljših razpoložljivih informacijah in znanstvenih spoznanjih. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj proaktivno oblikujejo, ocenijo in optimizirajo konceptualno veljavne metrike uspešnosti za učinkovitost ukrepov za zmanjševanje tveganj, na primer s preskušanjem A/B izbir funkcij in zasnove. Te metrike uspešnosti bi bilo treba analizirati kot del okvira ponudnikov za obvladovanje tveganj in jih določiti za merjenje uspešnosti ustreznih ukrepov za zmanjševanje tveganj med določenimi volitvami. Te metrike bi morale biti SMART (specifične, merljive, dosegljive, relevantne in časovno opredeljene) ter bi morale biti kvalitativne in kvantitativne.

3.2.2 Nadzor in raziskave tretjih oseb ter dostop do podatkov

29. **Nadzor in raziskovanje** ukrepov za zmanjševanje tveganj, **ki ju izvajajo tretje osebe**, sta pomembna, da se ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov pomaga zagotoviti, da so ukrepi, ki jih vzpostavijo, učinkoviti ter da se z njimi spoštujejo temeljne pravice in demokratična načela. Stabilen in zanesljiv dostop do podatkov za nadzor s strani tretjih oseb je v volilnih obdobjih izjemno pomemben, da se zagotovi preglednost, izboljša razumevanje in prispeva k nadaljnjemu razvoju ukrepov za zmanjševanje tveganj ob volitvah. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj poleg izpolnjevanja pravnih obveznosti iz člena 40 Uredbe (EU) 2022/2065 ustreznim tretjim deležnikom zagotovijo prost dostop do podatkov za proučevanje tveganj, povezanih z volilnimi procesi, po potrebi vključno s tistimi, ki niso na voljo na vmesnikih zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov. Na splošno se priporočajo *ad hoc* dejavnosti sodelovanja za oblikovanje in po potrebi hitro prilagoditev ukrepov za zmanjševanje tveganj v zvezi z volilnimi procesi. V skladu z dokumentirano najboljšo prakso bi bilo mogoče za sodelovanje s tretjimi osebami v takih dejavnostih razmisliti o različnih ukrepih.
30. Ti ukrepi lahko poleg orodij in drugih politik dostopa, vzpostavljenih zaradi skladnosti s členom 40(12) Uredbe (EU) 2022/2065, vključujejo dodatna in prilagojena orodja ali funkcije, vključno s tistimi, ki so potrebni za proučevanje in pregled modelov umetne inteligence, vizualnih nadzornih plošč, dodatnih podatkovnih točk, ki se dodajo obstoječim orodjem, ali zagotavljanja posebnih naborov podatkov. Dostop do takih orodij ali funkcij bi se lahko poleg upravičenih raziskovalcev v skladu s členom 40 Uredbe (EU) 2022/2065 razširil na širši krog tretjih oseb.
31. Na področju političnega oglaševanja Komisija zadevnim ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj zagotovijo, da orodja in vmesniki za aplikacijsko programiranje, ki omogočajo raziskave o njihovih odložiščih političnih oglasov⁽²⁸⁾, ustrezajo svojemu namenu in omogočajo smiselne raziskave o dezinformacijah, kampanjah tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja ter sovražni, (nasilni) ekstremistični ali radikalni vsebini, ki se razširjajo z namenom vplivanja na posameznike pri njihovi volilni izbiri med volitvami, vključno z volitvami v Evropski parlament, v skladu z zahtevami prava Unije, vključno z varstvom osebnih podatkov. To bi moralo vključevati sklop minimalnih funkcij in meril iskanja, ki uporabnikom in raziskovalcem v volilnem obdobju omogočajo prilagojeno iskanje podatkov v čim bolj realnem času (npr. iskanje po oglaševalcu ali kandidatu, volitvah, geografskem območju ali državi in jeziku).
32. Poleg poročil iz člena 42(4) Uredbe (EU) 2022/2065 Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj bodo do javnosti čim bolj **pregledni** glede zasnove, delovanja in izvajanja ukrepov za zmanjševanje tveganj, povezanih z volilnimi procesi, da bi se omogočil javni nadzor, ki lahko vpliva na zasnovo učinkovitih ukrepov za zmanjševanje tveganj. V volilnih obdobjih je zlasti pomembno, da ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov dokažejo, da odločitve o moderiranju vsebine ne vplivajo na enakost kandidatov ali ne dajejo nesorazmerno prednosti glasovom, ki predstavljajo nekatera (polarizirana) stališča, ali jih promovirajo.

⁽²⁸⁾ Glej priporočilo v oddelku 3.2.1., točka (e), za ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, da svoje politike uskladijo z uredbo o političnem oglaševanju še pred začetkom njene uporabe.

3.2.3. Temeljne pravice

33. Ukrepe za zmanjševanje tveganj, sprejete v skladu s členom 35 Uredbe (EU) 2022/2065, bi bilo treba sprejeti ob ustreznem upoštevanju varstva **temeljnih pravic**, zapisanih v Listini Evropske unije o temeljnih pravicah, zlasti pravice do svobode izražanja in obveščanja, vključno s svobodo in pluralnostjo medijev. V skladu z uvodno izjavo 47 navedene uredbe bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov ustrezno upoštevati zadevne mednarodne standarde človekovih pravic, kot so vodilna načela Združenih narodov o podjetništvu in človekovih pravicah. Pri oblikovanju in izvrševanju ukrepov za zmanjševanje tveganj se lahko upoštevajo tudi ustrezna neodvisna poročila ⁽²⁹⁾.
34. Komisija z zvezi z zmanjševanjem sistemskih tveganj za integriteto volitev priporoča, da se ustrezno upošteva tudi učinek ukrepov za boj proti nezakoniti vsebini, kot je javno spodbujanje k nasilju in sovraštvu, kolikor bi lahko taka nezakonita vsebina ovirala ali utišala glasove v demokratični razpravi, zlasti tiste, ki zastopajo ranljive skupine ali manjšine. Na primer, oblike rasizma ali dezinformacije na podlagi spola in nasilje na podlagi spola na spletu, tudi v okviru nasilne ekstremistične ali teroristične ideologije ali tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, usmerjenega proti skupnosti LGBTIQ+ ⁽³⁰⁾, lahko ogrozijo odprt, demokratičen dialog in razpravo ter dodatno povečajo razhajanje in polarizacijo v družbi. V zvezi s tem se lahko pri razmisleku o ustreznih ukrepih kot navdih uporabi kodeks ravnanja za boj proti nezakonitemu sovražnemu govoru na spletu.
35. Komisija poleg sodelovanja ustreznih akterjev pri oceni tveganja, kot je navedeno v uvodni izjavi 90 Uredbe (EU) 2022/2065, ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča tudi, naj organizacijam civilne družbe, zlasti organizacijam civilne družbe, s katerimi je potekalo posvetovanje v tem postopku, dajo na voljo ocene učinka na temeljne pravice, izvedene v okviru ocen tveganja, in sicer takoj, ko se te izvedejo, tj. po možnosti prej, kot se zahteva v skladu s členom 42(4) navedene uredbe. To bi lahko zagotovilo priložnost za konstruktiven odprt dialog o morebitnih dobrih praksah in morebitnih izboljšavah.

3.3. Ukrepi za zmanjševanje tveganj, povezani z generativno umetno inteligenco

36. Nedavni tehnološki razvoj generativne umetne inteligence je omogočil ustvarjanje in široko uporabo sistemov umetne inteligence, ki lahko ustvarjajo besedilo, slike, videoposnetke ali drugo sintetično vsebino. Tak razvoj lahko sicer prinese številne nove priložnosti, lahko pa tudi povzroči posebna sistemska tveganja v okviru volitev. Zlasti je mogoče generativno umetno inteligenco zlorabiti za zavajanje volivcev ali manipulacijo volilnih procesov z ustvarjanjem in razširjanjem neavtentične, pristranske in zavajajoče sintetične vsebine (vključno z besedilom, zvočnimi posnetki, mirujočimi slikami in videoposnetki) v zvezi s političnimi akterji, lažnim prikazovanjem dogodkov, volilnimi anketami, konteksti ali diskurzi. Sistemi generativne umetne inteligence lahko ustvarijo tudi nepravilne, nedosledne ali ponarejene informacije, tako imenovane halucinacije, ki napačno prikazujejo resničnost in bi lahko zavedle volivce.
37. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali v skladu s členom 35(1) Uredbe (EU) 2022/2065 oceniti sistemska tveganja v okviru volitev, kot so tista, navedena zgoraj, ter uvesti razumne, sorazmerne in učinkovite ukrepe za zmanjševanje tveganj, prilagojene tveganjem, povezanim z ustvarjanjem in razširjanjem vsebine generativne umetne inteligence, odvisno od narave svoje storitve. Najboljše prakse, ki bi lahko bile podlaga za ustrezne ukrepe za zmanjševanje tveganj, lahko že zdaj temeljijo na aktu o umetni inteligenci in paktu o umetni inteligenci. V zvezi s tem so zlasti pomembne obveznosti, ki so v aktu o umetni inteligenci predvidene za ponudnike umetno-inteligenčnih modelov za splošne namene, vključno z generativno umetno inteligenco, zahtevami za označevanje „globokih ponaredkov“ in zahtevami, da morajo ponudniki sistemov generativne umetne inteligence uporabljati najsodobnejše tehnične rešitve za zagotovitev, da je vsebina, ustvarjena

⁽²⁹⁾ Primeri vključujejo dokument o politiki organizacij Access Now in European Center for Not-for-Profit Law z naslovom *Towards meaningful fundamental rights impact assessments under the DSA* (Za smiselne ocene učinka na temeljne pravice v skladu z aktom o digitalnih storitvah), dokument danskega inštituta za človekove pravice z naslovom *Guidance on Human Rights Impact Assessment of Digital Activities* (Smernice o oceni učinka digitalnih dejavnosti na človekove pravice) ter dokument avtorjev Juliana Jaurscha, Josefine Bahro, Ashe Allen, Claire Pershan in Katarzyny Szymielewicz z naslovom *DSA risk mitigation: Current Practices, ideas and open questions* (Zmanjšanje tveganj v skladu z aktom o digitalnih storitvah: sedanje prakse, zamisli in odprta vprašanja).

⁽³⁰⁾ *FIMI targeting LGBTIQ+ people: Well-informed analysis to protect human rights and diversity* (Tuje manipuliranje z informacijami in vmešavanje, usmerjeno proti skupnosti LGBTIQ+: Dobro utemeljena analiza za zaščito človekovih pravic in raznolikosti | EEAS (europa.eu),

z generativno umetno inteligenco, označena v strojno berljivi obliki in zaznavna kot taka, kar bo ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov omogočilo njeno odkrivanje. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj v skladu s paktom o umetni inteligenci svoje politike uskladijo z aktom o umetni inteligenci pred začetkom njegove uporabe.

38. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali izvajati ukrepe za zmanjševanje tveganj, povezane z generativno umetno inteligenco, če so tehnično izvedljivi, pri čemer bi bilo treba posebno pozornost nameniti učinkom takih ukrepov na temeljne pravice, zaščitene z Listino. Komisija priporoča tudi medsektorsko sodelovanje za nadaljnji razvoj učinkovitih ukrepov za zmanjševanje tveganj za generativno umetno inteligenco v okviru kodeksov ravnanja za umetno-inteligenčne modele za splošne namene in preglednosti vsebine, ustvarjene z umetno inteligenco, ki jih je treba razviti v skladu z aktom o umetni inteligenci.
39. Komisija na podlagi prepoznanih specifičnih dejanskih ali predvidljivih tveganj za volilne procese ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, katerih storitve se lahko uporabljajo za ustvarjanje varljive, pristranske, napačne ali zavajajoče vsebine, ustvarjene z generativno umetno inteligenco, priporoča, naj imajo vzpostavljene naslednje ukrepe za zmanjševanje tveganj, če je to tehnično izvedljivo in v skladu s trenutnim stanjem tehnike:
- a) ukrepe za zagotovitev, da je mogoče zaznati vsebino, ustvarjeno z generativno umetno inteligenco, ter druge vrste sintetičnih in manipuliranih medijev, zlasti z uporabo dovolj zanesljivih, interoperabilnih, učinkovitih in trdnih tehnik in metod, kot so **vodni žigi**, identifikacija metapodatkov, kriptografske metode za dokazovanje izvora in avtentičnosti vsebine, metode beleženja, prstni odtisi ali druge tehnike, kot je ustrezno, ob upoštevanju obstoječih standardov. To je zlasti pomembno za vso vsebino, ustvarjeno z generativno umetno inteligenco, ki zadeva kandidate, politike ali politične stranke. Vodni znaki in metapodatki se lahko uporabljajo tudi za vsebino, ki temelji na prvotno avtentičnih posnetkih (kot so videoposnetki, slike ali zvočni posnetki), ki so bili pozneje spremenjeni z uporabo generativne umetne inteligence;
 - b) ukrepe za zagotavljanje, da **informacije**, ki jih ustvarijo sistemi umetne inteligence, **v čim večji meri** temeljijo **na zanesljivih virih** v volilnem kontekstu, kot so uradne informacije ustreznih volilnih organov, ter da so vsi navedki ali sklicevanja sistema na zunanje vire točni in navedene vsebine ne prikazujejo napačno, s čimer se omejijo učinki „halucinacij“.
 - c) Ukrepe za opozarjanje uporabnikov na morebitne napake v vsebini, ki jo ustvarijo sistemi umetne inteligence, ter ukrepe, s katerimi se uporabnikom predlaga, naj z **verodostojnimi viri** preverijo verodostojnost takih informacij in vzpostavijo zaščitne ukrepe za preprečevanje ustvarjanja lažne vsebine, ki bi lahko močno vplivala na vedenje uporabnikov.
 - d) ukrepe za izvedbo in dokumentiranje **etičnega hekinga** in testiranja s posebnim poudarkom na volilnih procesih z notranjimi ekipami in zunanjimi strokovnjaki, preden se sistemi generativne umetne inteligence omogočijo javnosti, pri čemer se uporabi pristop postopnega sproščanja, da bi bolje nadzorovali nenamerne posledice;
 - e) ukrepe za določitev ustreznih metrik uspešnosti, tudi za varnost in vsebinsko točnost odgovorov na vprašanja o volilni vsebini, ter ukrepe za stalno **spremljanje učinkovitosti sistemov generativne umetne inteligence** in po potrebi za sprejetje ustreznih ukrepov;
 - f) ukrepe, s katerimi se v sisteme generativne umetne inteligence vključijo zaščitni ukrepi, ki povečujejo njihovo **varnost**, kot so klasifikatorji poziva, moderiranje vsebine in drugi filtri za odkrivanje in preprečevanje pozivov, ki so v nasprotju s pogoji uporabe ponudnika zelo velike spletne platforme ali zelo velikega spletnega iskalnika v zvezi z volilnimi procesi; druge ustrezne ukrepe za preprečevanje zlorabe sistema generativne umetne inteligence za nezakonite, manipulativne in dezinformacijske namene v okviru volilnih procesov;
 - g) ukrepe za zagotovitev, da se, zlasti za vsebino besedila, kadar je to mogoče, v ustvarjenih izhodnih podatkih navedejo **konkretni viri informacij, uporabljenih** kot vhodni podatki, ali za zagotavljanje drugih sredstev, ki uporabnikom omogočajo preverjanje zanesljivosti in nadaljnjo umestitev informacij v kontekst.
40. Komisija na podlagi prepoznanih specifičnih dejanskih ali predvidljivih tveganj za volilne procese ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, katerih storitve se lahko uporabljajo za razširjanje varljive, napačne ali zavajajoče vsebine, ustvarjene z generativno umetno inteligenco, priporoča, naj razmislijo o vzpostavitvi naslednjih ukrepov za zmanjševanje tveganj, če je to tehnično izvedljivo v skladu s trenutnim stanjem tehnike:

- a) Prilagodijo svoje **pogoje poslovanja** in zagotovijo njihovo izvrševanje, da bi znatno zmanjšali doseg in vpliv vsebine, ustvarjene z generativno umetno inteligenco, ki prikazuje dezinformacije ali napačne informacije o volilnem procesu, kot so volilne nepravilnosti.
 - i. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj zagotovijo jasne javne informacije o tem, kateri notranji postopki in ukrepi za zmanjševanje tveganj, kot so etiketiranje, označevanje, razvrstitev na nižje mesto ali odstranjevanje, so vzpostavljeni za izvrševanje teh politik.
 - ii. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj sodelujejo in izmenjujejo informacije o taki varljivi vsebini s preverjevalci dejstev, da bi čim bolj zmanjšali tveganje ojačevanja na drugih platformah.
 - b) **Jasno označijo** sintetične ali manipulirane slike, zvočne posnetke ali videoposnetke, ki so znatno podobni resničnim osebam, predmetom, krajem, subjektom ali dogodkom ali ki dogodka, ki se niso zgodili, prikazujejo kot resnične, ali jih prikazujejo napačno, ali ki lažno dajejo vtis, da je oseba pristna ali resnična (tj. **globoki ponaredki**), ali z vidnimi oznakami kako drugače omogočijo razlikovanje med temi slikami in posnetki.
 - i. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj uporabnikom zagotovijo standardne vmesnike in orodja, ki so preprosti za uporabo in s katerimi je mogoče dodajati oznake vsebini, ustvarjeni z umetno inteligenco.
 - ii. Komisija v zvezi z označevanjem vsebine, ustvarjene z generativno umetno inteligenco, ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj uporabljajo učinkovite oznake, ki jih uporabniki zlahka prepoznajo, ob upoštevanju vidikov, kot so grafični prikaz, položaj in časovni okvir, pri čemer naj se opirajo na znanstvene raziskave o učinkovitosti oznak ⁽³¹⁾. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali pred uporabo takih oznak tudi preskusiti njihovo učinkovitost ter jih prilagoditi in izboljšati na podlagi povratnih informacij in izkušenj.
 - iii. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj zagotovijo, da označena vsebina, ustvarjena z generativno umetno inteligenco, potem ko jo delijo drugi uporabniki na platformi, ohrani oznako.
 - c) Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj prilagodijo svoje oglaševalske sisteme, na primer tako, da oglaševalcem zagotovijo možnosti za jasno označevanje vsebine, ustvarjene z **generativno umetno inteligenco**, **v oglasih** ali promoviranih objavah ter v svoji oglaševalski politiki zahtevajo, da se ta oznaka uporablja, kadar oglas vključuje vsebino, ustvarjeno z generativno umetno inteligenco.
 - d) Za izvrševanje teh politik bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov svoje **postopke moderiranja vsebine in algoritemske sisteme** prilagoditi tako, da bodo lahko vsebino, ustvarjeno z umetno inteligenco, ali prirejeno vsebino zaznali z vodnimi žigi, identifikacijo metapodatkov, kriptografskimi metodami za dokazovanje izvora in avtentičnosti vsebine, metodami beleženja, prstnimi odtisi ali drugimi tehnikami.
 - i. V zvezi s tem bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov sodelovati s ponudniki sistemov generativne umetne inteligence in upoštevati vodilne najsodobnejše ukrepe, da bi zagotovili zanesljivo in učinkovito zaznavanje takih vodnih žigov, identifikacije metapodatkov, kriptografskih metod za dokazovanje izvora in avtentičnosti vsebine, metod beleženja, prstnih odtisov ali drugih tehnik; ponudnikom se priporoča tudi, naj podprejo nove tehnološke inovacije za izboljšanje učinkovitosti in interoperabilnosti takih orodij.
 - e) **Ukrepi za medijsko pismenost**, omenjeni v oddelku 2, bi morali biti osredotočeni tudi na sisteme generativne umetne inteligence, na primer za pojasnitev, kako tehnologija deluje in kako jo je mogoče zlorabiti.
41. V skladu s členom 35(1) Uredbe (EU) 2022/2065 bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, kadar obravnavajo zakonite, vendar škodljive oblike vsebine, ustvarjene z generativno umetno inteligenco, ki lahko vpliva na vedenje volivcev, posebno pozornost nameniti učinku, ki ga lahko imajo njihove politike in ukrepi na temeljne pravice, zlasti svobodo izražanja, vključno s političnim izražanjem, parodijo in satiro. Taka ocena učinka na temeljne pravice je potrebna zlasti pri oblikovanju politik o tem, katerih vrst varljive vsebine, ustvarjene z generativno umetno inteligenco, ponudnik zelo velike spletne platforme ali zelo velikega spletnega iskalnika ne dovoli na svoji storitvi in jih bo odstranil z nje.

⁽³¹⁾ Glej na primer Tom Dobber, Sanne Kruikemeier, Fabio Votta, Natali Helberger in Ellen P. Goodman, *The effect of traffic light veracity labels on perceptions of political advertising source and message credibility on social media* (Učinek oznak verodostojnosti v obliki semaforja na dožemanje vira političnega oglaševanja in verodostojnosti sporočil na družbenih medijih), *Journal of Information Technology & Politics*, 2023.

42. Ker vsebina, ustvarjena z umetno inteligenco, pomeni specifična tveganja, bi jo bilo treba podrobneje nadzorovati, tudi z razvojem *ad hoc* orodij in tehnologij, npr. za izvajanje raziskav, namenjenih prepoznavanju in razumevanju specifičnih tveganj, povezanih z volilnimi procesi. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov se spodbujajo, naj razmislijo o vzpostavitvi namenskih orodij za raziskovalce, s katerimi bi ti pridobili dostop do vsebine, ustvarjene z umetno inteligenco, ter jo posebej opredelili in analizirali.

3.4. Sodelovanje z nacionalnimi organi, neodvisnimi strokovnjaki in organizacijami civilne družbe

43. K zaščiti integritete posameznih volitev ni mogoče prispevati brez poznavanja specifičnih nacionalnih, pravnih, družbenih in političnih okoliščin ter brez pravočasnega odziva na dogodke v realnem času, ki vplivajo na tveganja, povzročena zaradi storitev zelo velikih spletnih platform ali zelo velikih spletnih iskalnikov. Postopki in organizacijske strukture za volitve se med državami članicami in celo med posameznimi volitvami razlikujejo. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali poznati veljavno nacionalno strukturo upravljanja volitev za zadevne volitve in vlogo različnih organov. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov lahko s pridobitvijo dobrega razumevanja specifičnih nacionalnih postopkov, kot so razmejitve obdobja volilnih kampanj, časovni raspored uradnega imenovanja kandidatov za volitve in obdobja volilnega molka, oblikujejo ukrepe za zmanjševanje tveganj, pri čemer upoštevajo posebne vidike zadevne države članice.
44. V ta namen Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj redno in po potrebi nujno izmenjujejo informacije s pristojnimi nacionalnimi in evropskimi organi ter imajo kontaktne točke zanje, pri čemer naj sodelujejo koordinator digitalnih storitev njihove države članice ter po potrebi pristojni regionalni in lokalni organi, da se olajša izmenjava informacij, pa tudi Komisija, če je ustrezno.
45. Cilj takega sodelovanja med ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov ter pristojnimi nacionalnimi organi bi moral biti omejen na izmenjavo informacij, ki so lahko podlaga za ocene tveganja in ukrepe za zmanjševanje tveganj v zvezi z volilnimi procesi ali ki lahko prispevajo k ukrepom nacionalnih organov, ki so v njihovi pristojnosti, za zaščito integritete volilnih procesov. Ustrezni nacionalni organi lahko na primer ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov zagotovijo uradne informacije o postopku glasovanja, ki jih lahko ponudniki vključijo v svoje storitve, ter jim, kadar je to mogoče in ustrezno, zagotovijo informacije o morebitnih tveganjih za volilni proces, ki so lahko podlaga za ukrepe za zmanjševanje tveganj, ki jih vzpostavijo ti ponudniki. Po drugi strani so lahko informacije o tveganjih, ki jih ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov zmanjšujejo na svojih storitvah, pomembne za delo pristojnih nacionalnih organov pri zaščiti integritete volilnih procesov. Če tako sodelovanje ne spada v okvir obveznosti poročanja o preglednosti iz Uredbe (EU) 2022/2065, Komisija priporoča, naj nacionalni organi ter ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov o tem sodelovanju pregledno poročajo, na primer v javnih dokumentih, v katerih nacionalni organi ocenjujejo volilni proces, ali v okviru poročanja o preglednosti v skladu z Uredbo (EU) 2022/2065.
46. Koordinatorji digitalnih storitev, določeni v skladu z Uredbo (EU) 2022/2065 v vsaki državi članici, lahko delujejo kot kontaktne točke za ponudnike zelo velikih spletnih platform ali zelo velikih spletnih iskalnikov, če ni jasno, kateri nacionalni organ je pristojen za vprašanja v zvezi z zmanjševanjem tveganj, povezanih z volilnimi procesi. Ker koordinatorji digitalnih storitev delujejo kot enotna kontaktna točka v zvezi z vsemi zadevami, povezanimi z uporabo Uredbe (EU) 2022/2065 v državi članici, Komisija priporoča, naj koordinatorji digitalnih storitev sodelujejo v izmenjavah med ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov ter pristojnimi nacionalnimi organi v zvezi z volilnim procesom. Poleg tega je Komisija državam članicam priporočila, naj okrepijo svoje nacionalne volilne mreže⁽³²⁾ in olajšajo svoje sodelovanje z ustreznimi deležniki⁽³³⁾. Te nacionalne volilne mreže so lahko tudi ustrezna kontaktna točka za ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov.

⁽³²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0234>

⁽³³⁾ Priporočilo Komisije (EU) 2023/2829 z dne 12. decembra 2023 o vključujočih in odpornih volilnih procesih v Uniji ter krepitvi evropskega značaja in učinkovite izvedbe volitev v Evropski parlament.

47. Poleg sodelovanja z nacionalnimi organi se ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča tudi, naj vzpostavijo tesno sodelovanje z ustreznimi nedržavnimi akterji, saj imajo ti ključno vlogo pri zaščiti volilnih procesov. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov lahko pred volitvami organizirajo srečanja in vzpostavijo kanale za redno komunikacijo z nedržavnimi akterji, dejavnimi v volilnih procesih, kot so akademiki, neodvisni strokovnjaki, organizacije civilne družbe in predstavniki različnih skupnosti, ter jih povabijo, naj delijo svoje neodvisno strokovno znanje, spoznanja in opažanja, ki lahko pomagajo prepoznati tveganja, zaradi katerih so morda potrebni ukrepi za njihovo zmanjševanje, in prispevajo k pripravi takih ukrepov.
48. Z vzpostavitvijo kanalov za komunikacijo med volilno kampanjo z nedržavnimi akterji, vključno z organizatorji kampanj in opazovalci volitev, bodo ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov lahko bolje razumeli okoliščine volitev in se tako hitro odzvali v izrednih razmerah, oblikovali in umerili ukrepe za zmanjševanje tveganj ter bolje razumeli, kako njihovi ukrepi za zmanjševanje tveganj delujejo na lokalni ravni. Delovna skupina za volitve, ustanovljena v skladu s kodeksom ravnanja, in njen sistem hitrega odzivanja sta dober primer takega obstoječega in dejavnega foruma z več deležniki, vključno z nevladnimi organizacijami in preverjevalci dejstev s pomembnimi izkušnjami, specifičnimi za volitve. V zvezi s tem lahko pomembno prispevajo tudi projektna skupina za volitve evropske opazovalnice digitalnih medijev, ki jo sestavljajo neodvisni preverjevalci dejstev, akademiki in strokovnjaki za medijsko pismenost, ter vozlišča evropske opazovalnice digitalnih medijev po vsej EU.
49. Razpoložljivost zaupanja vrednih informacij iz pluralističnih virov je ključnega pomena za dobro delujoče demokratične volilne procese. Ne zagotavlja le zaščite pred zunanjim komercialnim in političnim vmešavanjem, temveč tudi pred morebitno napačno uporabo notranjih postopkov zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, kot je priznано v členu 17 predlaganega evropskega akta o svobodi medijev ⁽³⁴⁾. Novinarji in ponudniki medijskih storitev imajo ključno vlogo pri zbiranju, obdelavi in sporočanju informacij javnosti, kar je še bolj ključno v času volitev. Neodvisni ponudniki in organizacije novičarskih medijskih storitev z dobro uveljavljenimi notranjimi uredniškimi standardi in postopki se na splošno štejejo za zaupanja vredne vire informacij. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi zato morali sodelovati z neodvisnimi medijskimi organizacijami, regulativnimi organi, civilno družbo in lokalnimi organizacijami, preverjevalci dejstev, akademsko skupnostjo in drugimi ustreznimi deležniki pri pobudah za izboljšanje prepoznavanja zaupanja vrednih informacij in dostopnosti uporabnikov do vsebin pluralističnih novičarskih medijev, povezanih z volitvami, iz zaupanja vrednih virov.
50. Glede na pomembno vlogo, ki jo imajo take organizacije pri presoji verodostojnosti informacij, Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj sodelujejo z neodvisnimi organizacijami za preverjanje dejstev, ki spoštujejo visoke standarde metodologije, etike in preglednosti, na primer tako, da so člani evropske mreže standardov za preverjanje dejstev (EFCSN) in upoštevajo njene kodeks standardov ⁽³⁵⁾. Komisija priporoča, naj bo takšno sodelovanje pregledno. Nekateri podpisniki kodeksa ravnanja glede dezinformacij na primer navajajo organizacije za preverjanje dejstev, s katerimi so sklenili sporazume.

3.5. V volilnem obdobju

51. Komisija v volilnem obdobju, v katerem bodo vzpostavljeni ukrepi in viri, specifični za zmanjševanje tveganj za volilni proces, ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj posebno pozornost namenijo ukrepom za zmanjševanje tveganj, s katerimi se zmanjšuje vpliv incidentov, ki lahko pomembno vplivajo na izid volitev ali volilno udeležbo.
52. To vključuje zagotavljanje dostopa uporabnikom do zanesljivih, pravočasnih in razumljivih informacij iz uradnih virov o tem, kako glasovati, ter o postopku glasovanja ali ukrepih, kot so tisti, navedeni v oddelku 3.3, za zmanjšanje morebitne škode zaradi težav z velikim učinkom, kot so manipulirane slike, zvočni posnetki ali globoki ponaredki, na primer političnih akterjev, ki kandidirajo na volitvah. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali tudi zagotoviti, da so se zmožni hitro odzvati na manipulacijo svoje storitve, ki je namenjena spodkopavanju volilnega procesa, ter na poskuse, da bi se dezinformacije in manipulacija z informacijami uporabile za odvrčanje volivcev od udeležbe na volitvah.

⁽³⁴⁾ Sprejeta besedila – Evropski akt o svobodi medijev – sreda, 13. marec 2024 (europa.eu).

⁽³⁵⁾ EFCSN | Projekt evropske mreže standardov za preverjanje dejstev – projekt evropske mreže standardov za preverjanje dejstev

53. Incidenti, ki se v volilnem obdobju zgodijo na platformi ali zunaj nje, imajo lahko hitre posledice z velikim učinkom za integriteto volitev ali javno varnost. Komisija zato ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj vzpostavijo **notranji mehanizem za odzivanje na incidente**, ki vključuje tudi višje vodstvo, in popis deležnikov, ki so v okviru organizacije vključeni v odzivanje na incident. Ta postopek bi bilo treba vnaprej vzpostaviti, odobriti in preskusiti, med drugim z izvedbo etičnega hekinga, da bi ga bilo mogoče hitro uporabiti. Ta postopek mora biti tudi dosleden, ponovljiv in preverljiv ter mora omogočiti dobro dokumentirane odločitve in rezultate, tako da lahko ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov pregledajo svoje odzive po dogodkih z velikim učinkom.
54. Komisija glede na potrebo po hitri uporabi ukrepov za zmanjševanje tveganj ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča tudi, naj vzpostavijo sodelovanje ter hitro in učinkovito izmenjavo informacij med platformami in z ustreznimi nedržavnimi akterji, ki imajo znanje in izkušnje, pomembne za volitve; ti akterji bi lahko vključevali deležnike iz organizacij civilne družbe, akademske skupnosti in raziskovalce, neodvisne medije in druge. Glede na medplatformno naravo nezakonite in/ali škodljive vsebine ter dezinformacij in dejavnosti tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja je sodelovanje med zelo velikimi spletnimi platformami in zelo velikimi spletnimi iskalniki za izmenjavo ustreznih informacij ter njihovo sodelovanje z manjšimi platformami in storitvami ključnega pomena za učinkovito zmanjševanje teh tveganj. To bo ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov pomagalo pri hitrejšem odzivanju na nastajajoče težave in incidente, pri boljšem razumevanju okoliščin, pri prilagajanju ukrepov za zmanjševanje tveganj in pri lažjem ocenjevanju učinkovitosti sprejetih ukrepov. Učinkovitost tega sodelovanja in te izmenjave informacij je zlasti bistvena zaradi časovne občutljivosti takih dogodkov. Zato bi morali biti vključeni odzivi ponudnikov zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov ter smiselne povratne informacije ustreznim vključenim nedržavnim akterjem v razumnem časovnem okviru, kar bi omogočalo oceno učinkovitosti in učinka tega sodelovanja in izmenjave.
55. Sistem hitrega odzivanja, ki ga bodo vzpostavili podpisniki kodeksa ravnanja glede dezinformacij, je dober primer takega foruma za sodelovanje med volitvami, ki bo prispeval k mehanizmu platform za odzivanje na incidente. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali skupaj z drugimi podpisniki določiti postopkovni okvir za medsebojno sodelovanje in usklajevanje med volitvami, vključno z mehanizmom za hitre povratne informacije, pri čemer morajo platforme hitro, učinkovito in ustrezno nadalje ukrepati.
56. Drug primer organizacije dela v zvezi z odzivi na tuje manipuliranje z informacijami in vmešavanje ter dezinformacije je na voljo v drugem poročilu ESZD o grožnjah tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja ⁽³⁶⁾, v katerem je predlagan „okvir za odzivanje“, ki učinkovito povezuje analizo z odzivi, ki temeljijo na dokazih, hkrati pa poudarja pomen sodelovanja med različnimi zainteresiranimi deležniki. Navdih bi lahko črpali tudi iz pobud, kot je center za izmenjavo in analizo informacij o tujem manipuliranju z informacijami in vmešavanju (FIMI-ISAC) ⁽³⁷⁾. Namen takega FIMI-ISAC je spodbujati izmenjavo informacij med vsemi deležniki o temeljnih vzrokih, incidentih in grožnjah ter izmenjavo izkušenj, znanja in analiz.
57. Pravočasen odziv na incidente je pogosto ključen. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj razmislijo o modelu „sledenja soncu“, v katerem bi lahko pisarne po vsem svetu zajele vse časovne pasove.
58. Za pravočasen odziv bi morali ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov v mehanizme za odzivanje na incidente vključiti svoje morebitno sodelovanje z volilnimi organi in ustreznimi nedržavnimi akterji.

⁽³⁶⁾ ESZD – drugo poročilo o grožnjah tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja – januar 2024_0.pdf (europa.eu).

⁽³⁷⁾ <https://fimi-isac.org/>

3.6. Po volilnem obdobju

59. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj po volilnem obdobju izvedejo **povolilni pregled**, ki vključuje oceno učinkovitosti ukrepov za zmanjševanje tveganj, uporabljenih v tem okviru, da bi se ukrepi po potrebi prilagodili. To notranje poročilo bi moralo vključevati oceno, ali so bili notranje metrike uspešnosti in katera koli druga merila za ocenjevanje pred volitvami, med njimi in po njih izpolnjeni, poleg tega pa tudi pridobljene izkušnje in področja, na katerih so potrebne izboljšave.
60. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj pri pregledu volitev upoštevajo posebne prispevke neodvisnih raziskovalcev, organizacij civilne družbe in neodvisnih preverjalcev dejstev o vplivu ukrepov za zmanjševanje tveganj, ki jih izvajajo ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov. Poleg tega lahko ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov sodelujejo z uveljavljenimi neodvisnimi skupinami opazovalcev volitev, ki bi lahko zagotovile informacije o uporabi in učinku njihovih storitev v tem okviru.
61. Povolilno poročilo bi moralo zlasti vključevati informacije o povprečju in porazdelitvi odzivnega časa za kršitve pogojev poslovanja, o povprečju in porazdelitvi odzivnega časa uporabnikov in nedržavnih akterjev na označene vsebine, o povprečju in porazdelitvi dosega in uporabe vsebine, v zvezi s katero se je ukrepalo, o številu kršitev nekaterih politik v zvezi z volitvami, o primerih manipuliranja z informacijami in dosegu nekaterih ukrepov, kot so pobude za medijsko pismenost in pobude za verodostojnost. Komisija lahko za taka poročila zahteva zaupnost ⁽³⁸⁾.
62. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj objavijo javno različico takih dokumentov o dovolilnem pregledu. To bi moralo vključevati informacije o ukrepih, ki so jih sprejeli ponudniki zelo velikih spletnih platform ali zelo velikih spletnih iskalnikov, in o vseh morebitnih incidentih, ki so se morda zgodili, ter informacije o sodelovanju in izmenjavi informacij z zadevnimi nedržavnimi akterji v obdobju volilne kampanje. To bi moralo vključevati podrobnosti o sprejetih ukrepih, učinkovitosti in pravočasnosti takega sodelovanja. Namen tega je tudi zbiranje povratnih informacij javnosti o tem, kako izboljšati obstoječe ukrepe za zmanjševanje tveganj ali izmenjati uspešne ukrepe z drugimi ponudniki. Kot dodaten primer za poročanje v zvezi z volitvami so podpisniki kodeksa ravnanja glede dezinformacij pripravili predlogo za poročanje, na podlagi katere bodo pred volitvami in po njih poročali o sprejetih ukrepih in ustreznih metrikah v zvezi z njihovim učinkom.

3.7. Posebne smernice za volitve v Evropski parlament

63. Kot je navedeno v sporočilu o svežnju za obrambo demokracije ⁽³⁹⁾, bodo prihodnje volitve v Evropski parlament ključni preizkus odpornosti naših demokratičnih procesov, tudi v luči hibridnih groženj, ki vključujejo ne le dezinformacije ter tuje manipuliranje z informacijami in vmešavanje, temveč tudi kibernetске napade. V zvezi s tem in zaradi njihove edinstvene čezmejne narave se ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj uvedejo zanesljive ukrepe za zmanjševanje tveganj za volitve v Evropski parlament, ki bodo potekale od 6. do 9. junija 2024.
64. To pomeni, da se ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj zagotovijo, da so na voljo **zadostna sredstva** in ukrepi za zmanjševanje tveganj, ki so **porazdeljeni** na način, ki je sorazmeren z ocenami tveganja in vključuje dostop do ustreznega nacionalnega strokovnega znanja po vsej EU, tako na ravni EU kot na ravni držav članic.
65. Za volitve v Evropski parlament ni vnaprej določenega obdobja kampanje. To pomeni, da se lahko v državah članicah kampanje za te volitve začnejo in končajo ob različnem času. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov se spodbujajo, naj to upoštevajo pri načrtovanju svojih ukrepov za zmanjševanje tveganj za volitve v Evropski parlament in sodelujejo z državami članicami pri pripravi teh volitev.

⁽³⁸⁾ Akt o digitalnih storitvah, člen 84.

⁽³⁹⁾ COM(2023) 630 final. Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o obrambi demokracije.

66. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov bi morali pri dodeljevanju ustreznih sredstev za zmanjševanje tveganj upoštevati tudi **edinstveno čezmejno in evropsko razsežnost teh volitev**. Kampanje ne bodo potekale le na nacionalni ravni, razprava pa bo potekala čezmejno. Komisija poleg vzpostavitve stika z ustreznimi nacionalnimi organi ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj pred volitvami vzpostavijo stik z organi na ravni EU. Evropski parlament ima ključno vlogo na evropskih volitvah in bi moral biti ključni sogovornik za zelo velike spletne platforme in zelo velike spletne iskalnike pred temi volitvami. Vseevropske mreže nacionalnih strokovnjakov na področju dezinformacij ter tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, volitev in kibernetске varnosti, kot so sistem hitrega obveščanja EU, evropska mreža za volilno sodelovanje in skupina za sodelovanje na področju varnosti omrežij in informacij, bi lahko bile ustrezne mreže za ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov v primeru čezmejnih incidentov, tudi hibridnih, v volilnem obdobju, ki zahtevajo hiter odziv in uporabo ukrepov za zmanjševanje tveganj.
67. V zvezi z ukrepi za zmanjševanje tveganj, pri katerih je morda treba upoštevati povezane drugačne grožnje, katerih cilj je destabilizacija ali diskreditacija demokratičnih procesov, vključno s kibernetскими napadi, bi bilo treba zagotoviti ustrezno sodelovanje na teh področjih. V primeru dezinformacij ali dejavnosti tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, ki jih omogoča kibernetски prostor, se ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov spodbujajo, naj vzpostavijo ustrezne stike z nacionalnimi organi za kibernetско varnost; kadar taka dejavnost zadeva EU kot celoto ali institucije, organe in agencije EU, bi bilo treba razmisliti o vzpostavitvi stikov z Agencijo Evropske unije za kibernetско varnost (ENISA) ter skupino za odzivanje na računalniške grožnje za evropske institucije, organe in agencije (CERT-EU) ⁽⁴⁰⁾ Poleg tega Komisija v skladu s tem, kar je bilo predlagano za nacionalne volitve, priporoča, naj se pred volitvami v Evropski parlament vzpostavi stik in dostop do komunikacije z upravo Evropskega parlamenta in evropskimi političnimi strankami pod enakimi pogoji.
68. Ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, ki so podpisniki kodeksa ravnanja glede dezinformacij, bi morali v celoti sodelovati pri delu, povezanem z volitvami v Evropski parlament, tudi z učinkovitim sodelovanjem v sistemu hitrega odzivanja in mehanizmu povratnih informacij z ustreznimi in pravočasnimi nadaljnjimi ukrepi. Poleg tega bi morali pred volitvami in po njih zagotoviti ciljno usmerjeno poročanje o ukrepih, sprejetih za zmanjšanje širjenja dezinformacij, manipuliranja z informacijami ter tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja v zvezi z volitvami v Evropski parlament, vključno z ustreznimi metrikami o njihovem učinku (na podlagi zavez 37.2 in 42). Na podlagi prispevkov preverjevalcev dejstev in podpisnikov iz civilne družbe bi morali po volitvah upoštevati pridobljena spoznanja ter oceniti tudi učinkovitost in pravočasnost sodelovanja, da bi izboljšali učinkovitost sistema za prihodnje volitve.
69. Oddelek 3.6 o povolilnem pregledu velja tudi za volitve v Evropski parlament, v pregledu pa bi bilo treba upoštevati posebno naravo teh volitev.
70. Komisija ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov priporoča, naj za prilagoditev svojih ukrepov za zmanjševanje tveganj za volitve v Evropski parlament vzpostavijo stike zlasti s projektno skupino evropske opazovalnice digitalnih medijev za volitve v Evropski parlament in sodelujejo z njo. Za volitve v Evropski parlament leta 2024 bo ta projektna skupina pripravila poročila in redna obvestila o glavnih trendih, izzivih in pojavih v zvezi z dezinformacijami. To bi moralo biti podlaga za dejavnosti in ukrepe za zmanjševanje tveganj ponudnikov zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov.

4. NASLEDNJI KORAKI IN SKLEPNA UGOTOVITEV

71. Komisija je zavezana odločnemu izvrševanju Uredbe (EU) 2022/2065, tudi na področju volitev. Te smernice ponudnikom zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov pomagajo pri uporabi člena 35 navedene uredbe, zlasti v zvezi s tem, kako oceniti in zmanjšati sistemska tveganja za volilne procese, ki izhajajo iz njihove storitve ali njene uporabe. Glede na številne prihajajoče volitve in nenazadnje volitve v Evropski parlament Komisija ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov močno spodbuja, naj te smernice izvajajo hitro in celovito, ter pozdravlja ocene raziskovalcev in organizacij civilne družbe o učinkovitosti ukrepov za zmanjševanje tveganj, ki so jih sprejeli ponudniki teh zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov v EU.

⁽⁴⁰⁾ <https://cert.europa.eu/>

72. Hkrati je Komisija zlasti glede na zgodnjo fazo izvajanja Uredbe (EU) 2022/2065 in posebno naravo sistemskih tveganj za volilne procese pripravljena sodelovati s ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov v zvezi z zasnovo in delovanjem njihovih storitev in povezanih sistemov, da se prepreči škoda za volilne procese v EU.
73. V zvezi s tem je Komisija na voljo za olajšanje rednega pregleda ukrepov za zmanjševanje tveganj, ki jih prostovoljno sprejmejo ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov. To bi lahko imelo obliko **predhodnega in naknadnega pregleda** po posameznih volitvah. Povratne informacije, ki jih bo v zvezi s tem zagotovila Komisija, bodo temeljile na informacijah, ki jih bodo zagotovili ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, in ne bodo pomenile celovite ocene ukrepov za skladnost, ki so jih sprejeli. Pregled kot tak ne posega v pristojnosti Komisije za preiskovanje in izvrševanje v skladu z Uredbo (EU) 2022/2065.
74. Komisija bo v skladu s členom 64 Uredbe (EU) 2022/2065 še naprej razvijala strokovno znanje in zmogljivosti o sistemskih in nastajajočih težavah po vsej EU. V zvezi s tem so ključnega pomena informacije zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov. Komisija pričakuje, da bodo ponudniki takih storitev sodelovali z njo v okviru izvrševanja Uredbe (EU) 2022/2065 v dialogih o pripravljenosti v zvezi z integriteto volitev in drugih strukturah sodelovanja, ki so jih v ta namen vzpostavile službe Komisije, odgovorne za izvrševanje Uredbe (EU) 2022/2065, da bi se lahko hitro odzvali na nujne zahteve po informacijah, zlasti o nastajajočih vprašanjih in incidentih, ki lahko pomembno vplivajo na izid volitev ali volilno udeležbo. To ne izključuje sodelovanja v drugih vzpostavljenih mehanizmi sodelovanja ali protokolih, ki morda obstajajo.
75. Kot je podrobneje navedeno v oddelku 1.1, ukrepi za zmanjševanje tveganj, opredeljeni v teh smernicah, temeljijo na predhodnih dialogih o pripravljenosti v zvezi z integriteto volitev s ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, izkušnjah, pridobljenih s kodeksom ravnanja glede dezinformacij in zbirko orodij EU za preprečevanje tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, raziskovalnim posvetovanjem, različnimi okroglimi mizami in prispevki koordinatorjev digitalnih storitev. Zato se lahko ukrepi, opisani v smernicah, v tem trenutku štejejo za najboljše prakse.
76. Čeprav je cilj teh smernic podpreti ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov pri zagotavljanju skladnosti z njihovimi obveznostmi iz člena 35 Uredbe (EU) 2022/2065, se lahko razumevanje Komisije glede zadevnih vprašanj pri razlagi in izvajanju člena 35 navedene uredbe spremeni na podlagi dodatnih izkušenj.
77. Poleg tega se hitro razvijajoče se okolje, v katerem delujejo ponudniki zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, in taktike zlonamernih akterjev nenehno spreminjajo, zato so potrebne nenehne posodobitve in prilagoditve, da bi se odzvali na nenehno spreminjajoče se in na novo nastajajoče izzive. Poleg tega se pričakuje, da bo kodeks ravnanja glede dezinformacij, potem ko ga bosta ocenila Komisija in Evropski odbor za digitalne storitve, pretvorjen v kodeks ravnanja, s katerim bo vezan na pravni okvir Uredbe (EU) 2022/2065. V zvezi s tem Komisija pričakuje, da bodo podpisniki še naprej izpolnjevali svoje zaveze glede obravnave dezinformacij v skladu s kodeksom ravnanja glede dezinformacij. Hkrati naj bi v prihodnjih mesecih začeli veljati dodatni zakonodajni akti EU, ki bodo to uredbo dopolnili s posebnimi pravili, upoštevnimi za vsebino teh smernic, zlasti uredba o političnem oglaševanju in akt o umetni inteligenci (katerega ustrezna vsebina je bila upoštevana v teh smernicah, zlasti kadar že zdaj predstavlja najboljšo prakso na določenem področju).
78. Komisija lahko **pregleda** te smernice na podlagi pridobljenih praktičnih izkušenj ter hitrosti tehnološkega, družbenega in regulativnega razvoja na tem področju. Med takim pregledom se lahko Komisija odloči, da to sporočilo umakne ali ga spremeni. Komisija ponudnike zelo velikih spletnih platform in zelo velikih spletnih iskalnikov, koordinatorje digitalnih storitev, raziskovalno skupnost in organizacije civilne družbe spodbuja, naj prispevajo k temu procesu.